

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Елисавета Борисова Вълчинова-Чендова (ИИИЗк – БАН)
проф. направление 8.3. Музикално и танцово изкуство

за дисертационния труд на

ИВА МАРГАРИТОВА ГЕОРГИЕВА

на тема

БОНЧО БОЧЕВ, ХОР „БОДРА СМЯНА“ И ПРАКТИКАТА НА ДЕТСКИТЕ ХОРОВЕ В БЪЛГАРИЯ (40-ТЕ – 70-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК)

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“,
проф. направление 8.3. Музикално и танцово изкуство

Научен ръководител: проф. д-р Росица Драганова

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ДИСЕРТАНТКАТА

Ива Маргаритова Георгиева (род. 1989) завършва Националното училище за музикално-сценични изкуства „Проф. П. Владигеров“ – Бургас, с пиано (редовна форма на обучение) и Гимназия за романски езици „Г. С. Раковски“ – Бургас, с италиански език (самостоятелна форма на обучение). Дипломира се в Националната музикална академия „Проф. П. Владигеров“ като бакалавър със специалност *Звукорежисура, звуков и медиен дизайн* и магистър – *Хорово дирижиране*.

Изпълнителският ѝ опит в областта на музикалното изкуство започва още през 2008, когато постъпва като хорист в Камерния хор „Ирина Щиглич“ към НЧ „Славянска беседа 1880“ с диригент Деница Кабурова. Хорист е още във Вокалния ансамбъл „Vel canto“ с диригент Ванилия Кисьова. Хормайстор е в Камерния хор „София“ с диригент Мария Русева. От 2017 е учител по музика (корепетитор) в хор „Бодра смяна“.

От 2016 до 2018 посещава различни курсове за професионално усъвършенстване: Творческа лаборатория за запознаване с хорова литература с ръководител Крикор Четинян, Пловдив (активен участник /диригент/ и стипендиант); Практически семинар на тема „Музика, движение и креативност чрез детските песни, игри и приложението на елементите Орф-Шулверк в

сферата на предучилищното образование“ с лектор Сойли Перкийо, София; Творческа работилница в рамките на Международния детски фестивал „Млади таланти“ на тема „Креативни идеи за лятна работа с деца“ с лектор Светла Паслак, НДД, София, и др.

От 2017 до 2023 е редовен докторант в Института за изследване на изкуствата – БАН. Завършва в срок (през тези години ползва два пъти отпуск по майчинство).

Дисертационният ѝ труд е обсъден и единодушно насочен за публична защита на заседание на разширено заседание на ИГ *Музикална култура и информация* при Института за изследване на изкуствата.

ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Изборът на темата на дисертационния труд е свързан с професионалния опит на Ива Георгиева, придобит като изпълнител в хорове и хормайстор, и най-вече като корепетитор в хор „Бодра смяна“. Обект на изследването е дейността на Бончо Бочев като основател и главен диригент на хора, разгледана в контекста на практиката на детските хорове в България през периода от 40-те до 70-те години на ХХ век.

Трудът е в обем от 237 с., включително 188 с. основен текст, включващ увод, шест глави, заключение и библиография с ползвани 109 източника на кирилица и латиница, както и седем приложения.

В **Увода** (с. 6 – 11) е направен кратък исторически обзор на разцвета на детското хорово изкуство у нас, тематизиран в посока на спецификата на работата с деца, прерастването на много от детските формации в хорови школи и създаването на традиции в областта на хоровото изпълнителство, обновяването на репертоара за деца, включително с творби на български композитори. С основание дисертантката подчертава разрастването на детското хорово дело като едно от най-значимите явления в българската музикална култура. Несъмнено в тази картина ролята на хор „Бодра смяна“ е много важна. Насочването към обекта на изследване е принос като първо самостоятелно научно изследване на тази тема. На хор „Бодра смяна“ и Бончо Бочев са посветени множество професионални текстове и изказвания, журналистически отзиви, но за първи път темата е научно осмислена и изведена в нейната значимост.

Съвсем основателно в **Глава първа** (с. 11 – 26) е направена систематизация на съществуващите материали и е представен обзор на ползваната литературата. Източниците на информация са изследователски текстове и публицистични и мемоарни материали, които са посветени на делото на Бончо Бочев и хора, както и доклади, статии, отзиви, ръкописи, хорова документация и учебници от него. Специално ще подчертая научната коректност и задълбоченост при разглеждането и интегрирането на тези източници в текста. В исторически план логично опора за дисертантката е трудът на Агапия Баларева за хоровото дело у нас до 1944. Текстовете на Баларева, Васил Арnaudов, Киприана Беливанова, Венелин Кръстев, Светла Бешовишка, Емил Янев и други са насочени към конкретни проблеми в работата на Бончо Бочев. Посочени са сведенията за метода му, публикувани в статии и сборници с популярен или юбилеен характер, както и в други публицистични материали.

Втора глава (с. 26 – 54) е посветена на организацията на обучението в детския хор и конкретно в „Бодра смяна“, което се прави за първи път в музикологичната ни литература. Дисертантката се основава на данните от запазената хорова документация, която разкрива в детайли работата в хора, конкретно – хоровите състави и спевки, подбора и възрастта на хористите, репетиционния график и провежданите репертоарни изпити. В детайли са очертани принципите на работа на Бончо Бочев с детския хор, интерпретирани като аргумент за разкриването на неговия собствен диригентски метод.

В **Трета глава** (с. 54 – 88) е анализиран репертоарът, който е подробно проследен през трите десетилетия на работа на Бончо Бочев с хора през периода 1947 – 1977 (по периодизацията на Агапия Баларева). Направена е характеристика, като са разгледани репертоарната сложност и съотношението между песни от български и чуждестранни автори, специално е акцентирано на ролята на лиричната песен, която има важно място в репертоарната политика на Бончо Бочев и в изграждането на концертните програми на „Бодра смяна“. Сред основните заглавия са и тези от българските композитори Любомир Пипков, Димитър Петков и др., от Тодор Попов, който посвещава редица песни на хора, както и от чуждестранни автори. Много важно е проследяването на репертоара по възрасти – съответно едногласни, двугласни и тригласни песни. Резултатите

от тези описания и анализи могат да се приложат частично и към съвременната хороводиргентска практика. Както обобщава дисертантката в заключението на тази глава, изпълнителските качества на „Бодра смяна“ стимулират композиторите да създават художествени образци без технологични ограничения. *Гласовият и динамичен диапазон на песните е много широк, метроритмиката е специфична и раздвижена. Творбите имат ярки концертни качества и много разнообразна тематика* (с. 88).

В Четвърта глава (с. 88 – 131) Ива Георгиева разглежда много важния въпрос за *нотната грамотност* на хористите. Тя конкретизира понятията *нотна грамотност* и *солфеж* в педагогическата практика у нас, разглежда метода „Стълбицата“ на Борис Тричков и ролята му в работата на Бончо Бочев, като подчертава, че диригентът го прилага творчески и това е детайлно разгледано в текста. *Той измисля свои задачи и адаптира системата спрямо спецификата на работата си* (Дисертация, с. 93). Посочени са три основни цели на солфежното обучение в „Бодра смяна“: *„нивелиране“ на нивото на хористите; повишаване на музикалната култура и продуктивността на хористите; развитие на хармоничния слух* (с. 95 – 98). По десетилетия е разгледано и обучението по солфеж в „Бодра смяна. Този хронологичен подход е много подходящ, защото очертава етапността в музикалнопедагогическите задачи за диригента, същевременно аргументира подбора на посочения в предната глава репертоар. Специално място има анализът на запазените няколко тетрадки, надписани от Ивелин Димитров, с *най-целесъобразните солфежни упражнения. Той използва много разнообразен нотен материал, който разширява музикалната култура на децата* (с. 109). Въз основа на направената анкета е изтъкнато, *че като цяло солфежното обучение има различни цели от изучаването на текущия репертоар, но в единични случаи, при по-трудни съвременни творби, се е случвало и преподавателят по солфеж да помага* (с. 111). А направените изводи от анкетата с бивши възпитаници на хора очертават методиката на работа в тази посока (Дисертация, с. 111 – 112). Във втория раздел на тази глава „Бончо Бочев за музикалното образование и училищното пеене“ (с. 113 – 125) обстойно са разгледани диригентската методика на работа и възгледите му въз основа на статии от него, както и други текстове. Изведена е

връзката на Бончо Бочев с преподавателите по музика в училищата. Някои негови идеи и днес могат да бъдат обсъждани във връзка с актуалното музикално образование в общообразователните училища. Логично третият раздел в главата е посветен на учебниците на Бончо Бочев, използвани в българската образователна система, които са обект на разглеждане в трудовете, посветени на обучението по музика в общообразователните училища. Те са въведени като още една проява на неговата многостранна личност с голям принос и за музикалното образование.

В **Пета глава** (с. 131 – 159) дисертантката разглежда вокалната работа в хор „Бодра смяна“ като *ключов аспект от диригентския метод на Бончо Бочев* (с. 131), насочен към *красива звучност*, съответно системна работа против *силовото пеене*. Подробно са описани отделните дейности – механизмът при подбора на хористите, вокалната работа в репетиционния процес. Неща, които присъстват в работата на всеки диригент, и съответно разкриват индивидуалния подход или използването на конкретни методи на работа.

Връзката със съвременността и рецепцията на делото на Бончо Бочев са обект на **Шеста глава** (с. 159 – 182). Така делото на диригента е разгледано в континуитет – формирането въз основа на вече съществуващи практики, изработването на индивидуален подход и превръщането на този подход в модел, който творчески се прилага от други диригенти и състави.

Дисертационният труд на Ива Георгиева дава цялостна представа за делото на Бончо Бочев, разкривайки важни специфики на хоровото дело, конкретно на детските хорове, на музикалното образование у нас и връзката с „музикалната самодейност“. С това авторката много добре разгръща поставените в началото на текста три изследователски задачи (с. 10). Много удачни са използваните изследователски подходи и различни методи: историографски – при проучване на миналото на състава; описателен – при представяне на формалната организация на обучението и концертната дейност; теоретичен и исторически – при изследване на репертоара, принципите на нотно оgramотояване и вокалната работа; сравнително-аналитичен – при представяне на практиката на други детски състави и др. Направените изводи са потвърдени от

результатите от проведена анкета с бивши възпитаници на хора, както и в интервюта и разговори с някои водещи наши диригенти.

Включените **седем приложения** са подходящи и съдържателно свързани с текста. Първите пет са документални източници, коментирани в труда. Интервюто с акад. Васил Казанджиев и с Деница Узунова са ценен поглед на композитора, приобщен към делото на „Бодра смяна“, и на диригента, съвременно претворяващ след Венета Вичева модела на Бончо Бочев в детския хор „Бодра песен“ – Шумен.

Изцяло приемам посочените седем приноса на дисертационния труд. Те обобщават направеното от дисертанката:

– Както вече посочих, това е първото по рода си научно изследване на тази тема, което анализира, обобщава и извежда като модел диригентската и музикалнопедагогическа дейност на Бончо Бочев. Открити са основни художественоизпълнителски, методически и концептуални аспекти на неговата работа в хор „Бодра смяна“ за периода 40-те – 70-те години н ХХ век (Принос № 1).

– Ценна е работата ѝ с архивни материали на Бончо Бочев, които са въведени и изследвани за първи път (Принос № 2).

– Проследена е историята на хора, неговата организация и художественотворческата му работа, която е разкрита чрез обзора и систематизацията на репертоара на хора (Принос № 3 и 4).

– Важен акцент в труда е интерпретацията на основните идеи и практики на солфеджното обучение в „Бодра смяна“ и някои музикалнопедагогически възгледи на Бончо Бочев, приложени в общообразователното училище (Принос № 5). Вокалната работа в хора конкретизира представата му за детската звучност (Принос 6).

– Влиянието на Бончо Бочев върху избрани наши детско-юношески хорови школи (Принос № 7) е много важно за изследванията върху съвременната хорова култура.

Авторефератът коректно и в пълнота резюмира дисертационния труд.

Посочени са седем публикации, поместени в списание „Българско музикознание“ (две), „Papers of BAS“ (една, на английски език) и в сборници от научни конференции, проведени в НМА и НБУ (четири). Така основните текстове от труда вече са публикувани. Поздравявам дисертантката за тази научна активност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Имайки предвид важността на темата, подходът към нея и приносите при реализацията на поставените задачи и цели, убедено предлагам да **бъде присъдена на Ива Маргаритова Георгиева за дисертационния ѝ труд на тема „Бончо Бочев, хор „Бодра смяна“ и практиката на детските хорове в България (40-те – 70-те години на ХХ век)“ образователната и научна степен „доктор“, проф. направление 8.3. Музикално и танцово изкуство.**

Поздравявам Ива Георгиева, вярвам, че нейният научен интерес ще продължи с изследователски теми, свързани с хоровата култура в България.

Специално поздравявам научния ѝ ръководител проф. д-р Росица Драганова за съвместната им работа по време на докторантурата, върху която имам лични наблюдения, и отличния финален резултат с дисертационния текст.

София, 19.08.2024

Проф. д.н. Елисавета Вълчинова-Чендова